

**«ТІЛ. МӘДЕНИЕТ. АУДАРМА: ЦИФРЛЫҚ ДӘУІРДЕГІ
МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС»**

II ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ
КОНФЕРЕНЦИЯНЫҢ
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

II МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНО - ПРАКТИЧЕСКОЙ
КОНФЕРЕНЦИИ

**«ЯЗЫК. КУЛЬТУРА. ПЕРЕВОД: МЕЖКУЛЬТУРНАЯ
КОММУНИКАЦИЯ В ЦИФРОВУЮ ЭПОХУ»**

PROCEEDINGS

OF THE II INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL
CONFERENCE

**«LANGUAGE. CULTURE. TRANSLATION: INTERCULTURAL
COMMUNICATION IN THE DIGITAL AGE »**

Астана / Astana

09 СӘУІР 2025

09 APRIL 2025

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ
КАЗАХСТАН
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ Л.Н. ГУМИЛЕВА**

**MINISTRY OF SCIENCE AND HIGHER EDUCATION OF THE REPUBLIC OF
KAZAKHSTAN
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY**

**«ТІЛ. МӘДЕНИЕТ. АУДАРМА: ЦИФРЛЫҚ ДӘУІРДЕГІ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ
ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС»**

**«ЯЗЫК. КУЛЬТУРА. ПЕРЕВОД: МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ В
ЦИФРОВУЮ ЭПОХУ»**

**“LANGUAGE. CULTURE. TRANSLATION: INTERCULTURAL
COMMUNICATION IN THE DIGITAL AGE”**

ӘОЖ / УДК 80\81

КБЖ / ББК 81.2

Т 93

ISBN 978-601-385-093-1

РЕДАКЦИЯЛЫҚ АЛҚА

Бейсенбай А.Б.	- Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ Басқарма мүшесі - академиялық мәселелер жөніндегі проректоры
Дүйсенғазы С.М.	- ф.ғ.к., филология факультетінің деканы
Сатенова С.К.	- ф.ғ.д., аударма теориясы мен практикасы кафедрасының профессоры
Акижанова Д.М.	- Ph.D., аударма теориясы мен практикасы кафедрасының меңгерушісі
Ескиндиrowa М.Ж.	- Ph.D., аударма теориясы мен практикасы кафедрасының доценті м.а.
Кенжигожина К.С.	- Ph.D., аударма теориясы мен практикасы кафедрасының доценті м.а.
Жұмай Н.	- Ph.D., аударма теориясы мен практикасы кафедрасының доценті м.а.
Ақшулакова Б.К.	- магистр, аударма теориясы мен практикасы кафедрасының аға оқытушысы

Халықаралық ғылыми – практикалық конференцияның серіктестері

- Нью-Хейвен университеті (Коннектикут қ., АҚШ)
- Острава университеті (Острава қ., Чехия)
- Любляна университеті (Любляна қ., Словения)
- Селчук университеті (Конья қ., Түркия)
- Манас атындағы Қырғыз-Түрік университеті (Бішкек, Қырғызстан Республикасы)
- Л.М. Ломоносов атындағы Мәскеу мемлекеттік университетінің Қазақстандық филиалы (Астана қ., Қазақстан)
- Кәсіби аудармашылар мен аударма компаниялар қауымдастығы (Астана қ., Қазақстан)

Партнёры международной научно – практической конференции

- Университет Нью-Хейвена (г. Коннектикут, США)
- Университет Острава (г.Острава, Чехия)
- Университет Любляна (г. Любляна, Словения)
- Университет Сельчук (г. Конья, Турция)
- Кыргызско-турецкий университет имени Манаса (г. Бишкек, Кыргызская Республика)
- Казахстанский филиал Московского государственного университета имени М.В. Ломоносова (г. Астана, Казахстан)
- Ассоциация профессиональных переводчиков и переводческих компаний (г. Астана, Казахстан)

Partners of the International scientific and practical conference

- University of New Haven (Connecticut, USA)
- University of Ostrava (Ostrava, Czech Republic)
- University of Ljubljana (Ljubljana, Slovenia)
- Selçuk University (Konya, Turkey)
- Kyrgyz-Turkish Manas University (Bishkek, Kyrgyz Republic)
- Kazakhstan Branch of Lomonosov Moscow State University (Astana, Kazakhstan)
- Association of Professional Translators and Translation Companies (Astana, Kazakhstan)

ӘОЖ / УДК 80/81

КБЖ / ББК 81.2

Т 93

«Тіл. Мәдениет. Аударма: цифрлық дәуірдегі мәдениетаралық қарым-қатынас» атты II халықаралық ғылыми-практикалық конференциясы = II Международная научно-практическая конференция «Язык. Культура. Перевод: межкультурная коммуникация в цифровую эпоху» = II International scientific and practical conference «Language. Culture. Translation: Intercultural Communication in the Digital Age» - Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университет редакциясы – бет саны 291 – қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде

ISBN 978-601-385-093-1

«Тіл. Мәдениет. Аударма: цифрлық дәуірдегі мәдениетаралық қарым-қатынас» II халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдарының жинағы, аударма, тіл, мәдениет және мәдениетаралық коммуникация салаларына қызығушылық танытқан зерттеушілерге, оқытушыларға, аудармашы-практиктерге, білім алушылар мен жас мамандарға арналған. Конференция цифрлық дәуір жағдайындағы аударма, тіл және мәдениет салаларындағы өзекті мәселелерді талқылауға арналды. Ерекше назар аударма оқытуындағы инновациялық технологияларды қолдануға, мультимедиялық аудармада жасанды интеллекттің рөліне және мәдениетаралық коммуникация мәселелеріне бөлінді. Іс-шара ғылыми тәжірибе алмасуға, халықаралық ынтымақтастықты нығайтуға және жас зерттеушілерді қолдауға маңызды алаңға айналды.

Сборник материалов II международной научно-практической конференции, на тему **«Язык. Культура. Перевод: межкультурная коммуникация в цифровую эпоху»**, предназначен для исследователей, преподавателей, переводчиков-практиков, обучающихся и молодых специалистов, заинтересованных в области перевода, языка, культуры и межкультурной коммуникации. Конференция была посвящена обсуждению актуальных вопросов в области перевода, языка и культуры в условиях цифровой эпохи. Особое внимание уделялось использованию инновационных технологий в обучении переводу, роли искусственного интеллекта в мультимедийном переводе и проблемам межкультурной коммуникации. Мероприятие стало важной площадкой для научного обмена, налаживания международного сотрудничества и поддержки молодых исследователей.

Proceedings of the II international scientific and practical conference titled **«Language. Culture. Translation: Intercultural Communication in the Digital Age»** is intended for researchers, teachers, translators, students and young professionals interested in the field of translation, language, culture and intercultural communication. The conference was dedicated to discussing current issues in the fields of translation, language, and culture in the context of the digital age. Special attention was given to the use of innovative technologies in translation training, the role of artificial intelligence in multimedia translation, and challenges of intercultural communication. The event served as an important platform for academic exchange, fostering international collaboration, and supporting young researchers.

© Л.Н. Гумилёв атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2025

© L.N. Gumilyov Eurasian National University, 2025

© Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилёва, 2025

МАЗМҰНЫ / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

ПЛЕНАРЛЫҚ ОТЫРЫС \ ПЛЕНАРНОЕ ЗАСЕДАНИЕ \ PLENARY SESSION	
Влияние чешского языка на русский: интерференция в общении V. Vajdová	11
Bridging Bytes and Babel: AI, Transliteration, and the Future of Global Translation D. Popič, A. Zadorozhnaya	17
Intercultural communication: the Unavoidable Stereotypes P. Ianniello	21
«Методология обучения переводу»: актуальность и проблемы дисциплины Г.И. Кульдеева	25
Peculiarities of Translating Stylistic Devices in the Epics from Kyrgyz into English S.K. Mambaeva	31
A Literature Review on the Effectiveness of Remote Interpreting Platforms: a Comparison of Kudo, Interprefy, Voiceboxer, Interactio, Speakus, and Zoom O. Köksal, B.N. Zorlu	37
I СЕКЦИЯ \ I SECTION	
АУДАРМАТАНУ МЕН АУДАРМАНЫ ОҚЫТУДЫҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР	
ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБУЧЕНИИ ПЕРЕВОДУ И ПЕРЕВОДОВЕДЕНИЮ	
INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN TEACHING TRANSLATION AND TRANSLATION STUDIES	
Глоссированный перевод и его реализация в документировании языков С.Ж. Тажимаева, Н. Жұмай	45
Переводческое мастерство Г. Бельгера М.Б. Аамалбекова, Ш.К. Смагулова	49
Виртуальные занятия в обучении последовательному переводу: тематическое исследование A. Szczesny	55
Болашақ аудармашыларды аударма сапасын бағалауға үйретудің тиімді стратегиялары А.М. Куркимбаева	60
Making Conversation with the Help of Intentional Tools А.Р. Нағмеддинов	64
Evaluating the Effectiveness of Computer-Assisted Translation (CAT) Tools in Translation А.Т. Байекеуева	68
Формирование идиоматической компетенции у студентов-лингвистов Н.С. Логачева, Т.А. Трухина	74
Comparative Analysis of Literary Text Translation Using Grammar Transformations from English into Russian А.Т. Кондыбаева	78
Аударма сапасын сырттай бағалаудың тиімді тәсілдері Н.Р. Шенгельбаева, А.З. Мухитов	84
Аударма сапасын бағалаудың әдістері: теория мен практика арасындағы диалог А. Карелова, А.К. Жумабекова	90

Шет тілін оқытудағы аударматану элементтері: теория және тәжірибе <i>А.А. Алтынбаева</i>	94
Лингво-когнитивный аспект цветовой ассиметрии как переводческая проблема <i>Д.С. Кульмаганбетова, Г.И. Кульдеева</i>	98
От прямой к кругу: культурная адаптация через лингвистические трансформации <i>А. Иванов</i>	101
Переводческие трансформации в русско-казахскоязычных версиях романа Рэя Брэдбери «451 градус по фаренгейту» <i>М. Алибаева</i>	104
Quality Assessment of Machine Interpreting <i>К. Весельская</i>	108
Стратегии перевода англоязычных IT-неологизмов в переводе на русский и казахский языки <i>Ж. Абдуалиев</i>	112
II СЕКЦИЯ / II SECTION ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ПЕН МУЛЬТИМЕДИЯЛЫҚ АУДАРМА ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И МУЛЬТИМЕДИЙНЫЙ ПЕРЕВОД ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND MULTIMEDIA TRANSLATION	
From Text to Context: Chinese Culture Reflection in Chinese Internet Platforms <i>М. Уразбекова, Д. Кульмаганбетова</i>	116
Интеграция нейросетевых технологий в аудиовизуальный перевод: возможности и ограничения <i>К. Ережепова</i>	121
Қазақтың ұлттық салт-дәстүрлері атауларын аударуда жасанды интеллекттің ықпалы: ерекшеліктері мен қиындықтары <i>А. Кибасова</i>	127
Әртіпес фразеологизмдердің цифрлық платформасын құрудың ғылымдағы зерттелу тарихы мен тәжірибесі <i>А. Байқадам</i>	131
Трудности перевода лакун фольклорной прозе (на материале казахского, русского и английского языков) <i>А. Нурлан</i>	136
Технология аудиовизуального перевода полнометражных художественных фильмов <i>Б. Алибаева, Кульдеева Г.И.</i>	140
Машиналық аударма арқылы көркем әдебиетті аудару ерекшеліктері <i>А. Шмирова</i>	146
Cultural Translation of Kazakh Films into English: the Context of the Historical Film “The Crying Steppe” <i>А. Калышбек</i>	152
Стратегии перевода новостных блоков на казахский, русский и английский языки (на материале «Всемирных игр Кочевников в Казахстане») <i>И. Сүлейменова</i>	156
Мұнай және газ саласы терминдерін аударудағы тілдік-нормативтік аспект <i>А. Анатаева, С.К. Сатенова</i>	160
Компьютерлік ойындардағы терминологияны аударудағы қиындықтар <i>Т. Кольбаев, Б.Е. Боранкулова</i>	165
I	

II СЕКЦИЯ / III SECTION АУДАРМА ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС МӘСЕЛЕЛЕРІ ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕВОДА И МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ PROBLEMS OF TRANSLATION AND INTERCULTURAL COMMUNICATION	
Роль социокультурного аспекта при переводе художественных текстов В.В. Фефелова	173
Переводческие трансформации в провокативном дискурсе Ю.Г. Федорова	177
Проблема лакуарности в переводческой деятельности С.Н. Абдуллаев, Ж.Б. Эгимбаева	182
Алаш аудармасы: Ахмет Мамытұлының аудармадағы ұстанымы Л.Н. Дәуренбекова	186
Comparative and Syntactic Analysis of Assertive Speech Acts in the Kazakh and English Translations G.A. Sarbassova	191
Проблемы развития системы высшего образования и ее интеграции в мировое образовательное пространство У.Т. Аттокуров, А.А. Сагымбаев, Н.Р. Суранова	196
Culture-Specific References and Linguistic Issues in the Factual Documentary Island Medics Г.Д. Ергазинова	204
Culture and Language A.S. Boranbayeva	210
Колоративті фразеологизмдердің бойындағы бинарлық оппозиция және оның тіларалық берілуі Ю. Михайленко, Ж.М. Қоңыратбаева	214
Pragmatic Barriers in Engineering Text Translation: A Grice Maxims Analysis А.А. Iskakbayeva	217
Medical Discourse in Literature: Translation Issues Б.Е. Боранкулова, Д. Окульская	221
Сниженная лексика: Н.В. Коляда в переводе на английский В. Остякова	225
Культурные и стилистические особенности перевода фразеологических единиц в мемуарной литературе А. Ахметбек	228
Вербальные средства выражения эмоций и их переводческая адаптация Ж. Алғалиева, Г.И. Кульдеева	232
The concept of “mankurtism” in literary translation (based on Chinghiz Aitmatov's work “The Day Lasts More than a Hundred Years”) А. Ерікқызы	238
Психология ғылымының терминін аударудағы ерекшеліктер (“Интернет психологиясы” кітабы бойынша) Д. Указбек	245
Formation of Professional Interpreter Skills: A Practitioner’s Perspective Р. Нүкежанова	247
Көркем аудармадағы тіркесті бірліктердің прагматикалық бейімделуі (Чарльз Диккенстің «Оливер Твисттің басынан кешкендері» атты романы негізінде) К. Сейткенов, Ж.М.Қоңыратбаева	250
Сравнительный анализ перевода казахских народных сказок об Алдаре Косе на русский и английский языки А. Сапанова	258

Проблемы перевода эвфемизмов в выступлениях Дональда Трампа <i>А. Ермек</i>	264
Перевод имен собственных с немецкого языка на русский язык на основе романа К.Функе «Чернильное сердце» <i>А. Семеновых, А.Г. Барова</i>	270
Особенности перевода фрагментов разговорной речи (на материале романа Х.Фаллады «Jeder Stirbt Für Sich Allein» и его перевод на русский язык) <i>А. Такиуллина, А.Г. Барова</i>	274
Equivalence in Translating Kazakh Kinship Terms in Literary Translation (based on B. Nurzhekeev's novel "Oh, Life") <i>М. Темиржанова, С.Ж.Тажибаяева</i>	280
Bridging Words: Abai's «Word One» across Cultures and Languages <i>А. Кадирбекова</i>	288

устойчивые выражения. Сохранение оригинальной лексики позволило передать точность авторского стиля и обеспечить связь с исходным текстом.

2. **Модуляция** сыграла важную роль в тех случаях, когда прямой перевод был невозможен из-за различий в культурных или языковых традициях. Например, для передачи эмоциональных оттенков переводчик использовал близкие по смыслу, но более подходящие выражения для аудитории, читающей на ПЯ. Модуляция позволила сохранить баланс между точностью перевода и его естественностью.

3. **Перемещения**, согласно классификации Комиссарова, также оказались важным инструментом. Этот прием помог эффективно адаптировать синтаксические структуры и порядок слов, делая текст более привычным для восприятия на русском языке. Например, изменение порядка слов или перестановка предложений внутри текста позволяли усилить эмоциональное воздействие на читателя, сохраняя при этом оригинальный смысл.

Применение этих переводческих приемов позволило Александре Кривцовой достичь высокого уровня адаптации произведения Чарльза Диккенса. Ее перевод не только точно передает содержание, но и сохраняет эмоциональную насыщенность и атмосферу оригинала, позволяя читателю глубоко прочувствовать внутренний мир персонажей и пережить их эмоции.

Список литературы

1. Баяндина С.Ж., Абыканова Д. Аспекты изучения эмотивов в современной лингвистике // КазУМОиМЯ им. Абылай хана. – 2021.
2. Галеева Е. В. Психолингвистические основы вербального обозначения эмоций // Историческая и социальная мысль. – 2015. – Том 7 №4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/psiholingvisticheskie-osnovy-verbalnogo-oboznacheniya-emotsiy/viewer> (дата обращения: 27.10.2024)
3. Комиссаров В. Н. Теория перевода. Москва: Высш. шк., 1990. – 253 с.
4. Леонтьев А. А. Основы психолингвистики: учебник. Москва «Академия», 1999. – 288 с.
5. Мещеряков Б. Г., Зинченко В. П. Большой психологический словарь. Санкт-Петербург «Прайм-Еврознак», 2002 – 632 с.
6. Шаховский В. И. Язык и эмоции в аспекте лингвокультурологии. Волгоград «Перемена», 2009 – 170 с.
7. Anna Wierzbicka. Emotions Across Languages and Cultures: Diversity and Universals. London «Cambridge University Press», 1999. – 362 p.

¹G. I. Kuldeyeva, ²Zh. N. Algalieva*

¹Doctor of Philology, Professor, ²1st-year Master's Student
L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

*sfire746@gmail.com

Verbal Means of Expressing Emotions and Their Translational Adaptation

Abstract. This article aims to analyze the ways of verbal transmissions of psychological states of a person on a basis of Charles Dickens's work "Oliver Twist" and the peculiarities of their translation from English to Russian language. Particular attention is paid to the means of expressing the emotional states of the main characters, such as fear, anger, despair. The article also considers what stylistic devices the author of the work used to convey the psychological states of the characters. The author of this study identifies the difficulties that arise in the process of translation adaptation of a work from English into Russian.

Keywords: translation of literary text, psycholinguistics, emotions, translation techniques, translator.

Эмоцияны білдірудің вербалды құралдары және олардың аудармалық бейімделуі

Аңдатпа. Бұл мақалада Чарльз Диккенстің «Оливер Твист» шығармасы негізінде адамның психологиялық күйін вербалды түрде жеткізу тәсілдері және оларды ағылшын тілінен орыс тіліне аударудағы ерекшеліктер талданады. Негізгі кейіпкерлердің қорқыныш, ашу, үмітсіздік сияқты эмоциялық күйлерін білдіру жолдарына ерекше назар аударылады. Сондай-ақ, автордың кейіпкерлердің психологиялық жағдайын жеткізу үшін қандай стилистикалық тәсілдерді пайдаланғаны қарастырылады. Зерттеу барысында ағылшын тіліндегі көркем шығарманы орыс тіліне бейімдеп аудару процесінде туындайтын қиындықтар айқындалады.

Түйін сөздер: көркем мәтінді аудару, психоллингвистика, эмоциялар, аударма тәсілдері, аудармашы

IRSTI 16.31.41

A. Yerikkyzy

1-year Master Degree Student

L. N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

ayaulymyerikkyzy@gmail.com

The Concept of “Mankurtism” in Literary Translation (Based on Chingiz Aitmatov's *The Day Lasts More Than a Hundred Years*)

Abstract. This article analyzes the representation of the concept of “mankurtism” in the literary translation of Chingiz Aitmatov's novel *The Day Lasts More Than a Hundred Years*. Mankurtism is a complex cognitive and linguocultural phenomenon that characterizes the loss of a person's national identity, culture, and language. The study examines the structural features of this concept and compares its translations into Kazakh, Russian, and English. Based on cognitive linguistics, linguoculturology, and comparative methods, the research explores semantic shifts and cultural correspondences in translation. The findings of the study help determine the interpretation of the concept of “mankurtism” in different linguistic systems and describe the features of transmitting national cultural codes in translation. This work contributes to the improvement of theoretical and practical foundations for explaining cultural differences in literary translation.

Keywords: concept of mankurtism, linguoculturology, translation, cognitive linguistics, etymology, national discourse.

Introduction

Aitmatov's literary discourse is a complex phenomenon that integrates elements of national language and culture with universal themes. His works explore history, spirituality, and humanism, reflecting the Turkic worldview and the interconnectedness of nature and humanity. Through mythology, folklore, and ethnic symbolism, Aitmatov examines cultural identity in contemporary society.

In *The Day Lasts More Than a Hundred Years*, the term “mankurt” becomes a conceptual metaphor for historical amnesia and the loss of cultural self-awareness. “Mankurt” characterizes individuals who have lost reason, critical thinking, and connection to their ancestral roots (Manekeeve et al., 2011). Initially appearing in Abish Kekilbayev's *Kui* to describe those unaware of their homeland and lacking independent thought, Aitmatov deepens the concept, symbolizing the erosion of memory, cultural heritage, and personal autonomy.

In an era of globalization, translation plays a crucial role in intercultural communication, while translation studies examine the representation of culturally specific concepts. The concept of “mankurtism” holds significant cultural value, complicating its accurate transmission in translation. The loss of cognitive and cultural context challenges precise interpretation across linguistic systems.

This study explores the concept of “mankurtism” and its role in conveying cognitive and cultural aspects of the linguistic worldview through translation. Understanding this concept enhances intercultural communication and highlights the challenges of preserving national and cultural identities in translation. The aim of this paper is to analyze how the concept of “mankurt” is rendered in Kazakh, Russian, and English, focusing on the extent to which each translation maintains its cultural and linguistic nuances.

Methodologies

This study employed a combination of comparative, contrastive, cognitive, etymological, and linguocultural methods to analyze the translation of "mankurtism" in *The Day Lasts More Than a Hundred Years*, examining linguistic, cultural, and historical shifts across languages.

Results

This study explored the translation challenges of “mankurtism” in *The Day Lasts More Than a Hundred Years*, revealing its cultural, historical, and cognitive significance. The analysis of Kazakh, Russian, and English translations highlighted semantic and cultural shifts, showing how linguistic variations impact identity and meaning. Using cognitive linguistics and linguoculturology, the study underscores the need for refined translation strategies to preserve conceptual depth across languages.

Discussions and observations

A concept is a multifaceted cognitive unit encompassing emotional, associative, and cultural-historical elements. Maslova (2004) identifies different levels of conceptual interpretation, including universal, national-cultural, and individual aspects. Stepanov (2001) describes a concept as a fundamental unit of culture within an individual's mental world, combining historical context, etymology, and contemporary connotations. Pimenova (2013) classifies concepts into basic (cosmic, social, psychological), descriptor (dimensional, qualitative, quantitative), and relative (evaluative, positional, privative) categories, with “mankurtism” falling under mental processes associated with identity loss.

Mankurtism extends beyond physical servitude; it embodies a profound cultural and psychological phenomenon tied to worldview. While often defined as the loss of language and customs, it signifies a deeper detachment from heritage, history, and cultural identity (Ormakhanova, n.d.). Linguistically, “mankurt” may derive from Old Turkic *munqul*, meaning mindless or unconscious (Guseynova, 2006), or from the Mongolian *manguu*, meaning foolish or mentally deficient, and *manguurah*, which refers to the state of losing one’s mind (Luvsandendev, 1957).

In Chingiz Aitmatov’s work, the concept of “mankurtism” is explored through various cognitive models, including mindlessness, the suppression of independent thought; enslavement, both physical and psychological; cultural and linguistic separation, severing individuals from their heritage; loss of origins, disconnecting them from ancestral roots; and spiritual emptiness, eroding moral and intellectual depth.

1. The concept of “mankurtism” as a model of the cognitively mindless person
The main feature of the concept of mankurtism is loss of mind. In the novel, Jolaman is tortured under the scorching sun with a rawhide hat to erase his consciousness, personality and humanity.

Translated language (Kazakh)	Original language (Russian)	Translated language (English)
Не сұрасаң да үндемей тұрып-тұрып: “иә” немесе “жоқ” дейді, бар айтары	О чем ни спросишь, молчит, ответит только «да», «нет», и все время за	You would ask him a question and he had nothing to say but “yes” and “no” and all the

<i>сол. Басындағы кепештен қолын бір алмайды-ау, алмайды (Aitmatov, 2005, p. 100).</i>	<i>шапку держится, плотно надетую на голову (Aitmatov, 1980, p. 76).</i>	<i>while he clutched at his cap, which was firmly pressed down on his head (Aitmatov, 1988, p. 126).</i>
--	--	--

This section underscores the restricted responses of a *mankurt* and his estranged relationship with his mother, highlighting his lack of self-awareness and severed connection to the world. Aitmatov's conceptualization of *mankurtism* is effectively conveyed in the English translation, portraying it as a state of mindlessness. While the English and Kazakh translations employ distinct stylistic approaches, they both preserve the original concept—the English version prioritizes precision, whereas the Kazakh version enhances emotional depth through repetition, exemplified by “бір алмайды-ау, алмайды.” Notably, the phrase “плотно надетую на голову” is omitted in the Kazakh translation, whereas the English version adheres more closely to the original. These variations illustrate the artistic adaptation strategies inherent in each language.

2. The concept of “*mankurtism*” as a cognitive model of enslavement

The concept of *mankurtism* is depicted as both a loss of reason and a state of total dependence, where individuals are stripped of self-awareness. This portrayal underscores the profound suffering linked to the loss of physical and spiritual autonomy.

<i>Translated language (Kazakh)</i>	<i>Original language (Russian)</i>	<i>Translated language (English)</i>
<i>О да бір, тілсіз мақұлық мал да бір, сондықтан ол қайыңсіз де, иесіне шексіз бағынған құлақ кесті құл (Aitmatov, 2005, p.100).</i>	<i>Он был равнозначен бессловесной твари и потому абсолютно покорен и безопасен (Aitmatov, 1980, p.74).</i>	<i>He was the equivalent of a dumb animal and therefore absolutely obedient and safe (Aitmatov, 1988, p.126).</i>

The excerpt “О да бір, тілсіз мақұлық мал” underscores the idea that the *mankurt* is equated with a soulless being. This imagery is preserved in both the Russian and English translations. However, the Kazakh text employs a more emotive expression, particularly through the fixed phrase “құлақ кесті құл” (Kenesbaev, 2007), which signifies absolute submission. This nuanced meaning is somewhat diminished in the English translation, making the source material more straightforward and neutral.

3. The Concept of “*mankurtism*” as a cognitive model of a person separated from their culture and native language

In modern interpretations, the concept of *mankurtism* extends beyond mental transformation to encompass the loss of language and cultural identity. M. Shakhanov underscores this idea in his poem *Two Chingizes and the Tragedy of Mankurtism*:

“Our land is filled with fools and the lost;
those who do not love their language and spirit are all *mankurts*...”
(Translated by the author of the article) (Shakhanov, 2012, p. 200).

Thus, Aitmatov's concept of *mankurtism* in his work extends beyond physical subjugation to include cultural and linguistic alienation. In this context, the loss of one's native language is not merely an individual tragedy but a broader reflection of assimilation and estrangement from cultural roots.

<i>Translated language (Kazakh)</i>	<i>Original language (Russian)</i>	<i>Translated language (English)</i>
-------------------------------------	------------------------------------	--------------------------------------

<i>Жолдас бөтен адам, менімен орысша сөйлесіңіз, – деп ескертті. – Мен қызмет бабындағы адаммын (Aitmatov, 2005, p.243).</i>	<i>Товарищ посторонний, обращайтесь ко мне на русском языке. Я лицо при исполнении служебных обязанностей (Aitmatov, 1980, p.223).</i>	<i>Comrade stranger, speak to me in Russian. I am on duty (Aitmatov, 1988, p.32).</i>
--	--	---

The phrase “қызмет бабындағы адаммын” is translated into Russian as “лицо при исполнении служебных обязанностей” and into English as “I am on duty.” This demonstrates a generalization strategy, where the translations simplify the original meaning. While the Kazakh version retains cultural nuance, the Russian and English versions adopt a more formal, impersonal tone. Despite stylistic differences, each translation preserves the text’s core message and semantic equivalence.

4. The concept of “mankurtism” as a cognitive model of a person who has forgotten their origins.

Another dimension of the concept of mankurtism refers to a state in which an individual completely forgets their origins, lives without recognition of their ancestral homeland, and loses awareness of their historical and cultural roots. This concept is often applied when a nation or an individual becomes detached from their national and cultural identity, resulting in a disconnection from their heritage. Mankurtism is characterized by an individual’s ignorance of their people’s history, traditions, and values, as well as their indifference toward their own culture.

<i>Translated language (Kazakh)</i>	<i>Original language (Russian)</i>	<i>Translated language (English)</i>
<i>Байғұс не өзінің атын, не әкешесінің атын білмейді. Өзіне жуан-жуандардың не бәле істегенін де сезбейді. Өзінің туған ел-жұртын, руын да білмейді (Aitmatov, 2005, p.102).</i>	<i>Бедняга, не знает имени своего, ни отца, ни матери, ни того, что с ним сделали жуаньжуаны, откуда сам родом, тоже не знает (Aitmatov, 1980, p.76).</i>	<i>The poor fellow could not remember his own name, or that of his father or mother. Nor did he know what the Zhuan’zhuan had done to him or from where he had come (Aitmatov, 1988, p.129).</i>

The psychological condition and complete lack of self-awareness characteristic of a mankurt are conveyed in both the Kazakh and English versions of the text. The Kazakh translation employs domestication by adding “руын да,” expanding the meaning of “откуда сам родом” to enhance cultural relevance for Kazakh readers. In contrast, the English version adopts a more literal approach, transliterating “Zhuan Zhuan” while preserving clarity for an international audience.

5. The Concept of “mankurtism” as a cognitive model of a person deprived of spiritual values

Another significant aspect of the concept of mankurtism is the notion of a person devoid of spiritual values. This characteristic reflects the internal emptiness of an individual who has become disconnected from their roots. Such individuals lose emotional connections and function merely as living “phantoms.” In Chingiz Aitmatov’s works, the concept of mankurtism is depicted as a state of spiritual deprivation, illustrating alienation from both national values and human relationships.

<i>Translated language (Kazakh)</i>	<i>Original language (Russian)</i>	<i>Translated language (English)</i>
<i>Қасында біреу бар ма, жоқ па, неге жылайды-ау, неге күйзеледі-ау деген не, жоқ-жоқ, селт етпеді-ау сабазың. 'Ау, неге жылап тұрсыз?' – деп те сұрамады (Aitmatov, 2005,</i>	<i>Но ее появление не произвело на него никакого действия, точно бы она пребывала здесь постоянно и каждый день навещала</i>	<i>But her appearance had not the slightest effect on him; it was just as if she came here often, visiting him out here in the steppe every day. He did not even ask who she was, or</i>

p.110).	его в стени. Он даже не спросил, кто она и почему плачет (Aitmatov, 1980, p.81).	why she was crying (Aitmatov, 1988, p.137).
---------	--	---

The use of rhetorical questions, such as “Ау, неге жылап тұрсыз?” in the Kazakh version, enhances the emotional impact of the text, allowing the reader to grasp the character's emotional coldness more effectively. Additionally, certain elements undergo modification or omission in translation. For instance, the Kazakh version does not include the English phrase “her appearance.” To compensate for this omission, the phrase “Қасында біреу бар ма?” was introduced, thereby preserving the artistic expressiveness of the text. Although the English translation remains largely literal, it successfully conveys the nuances of meaning present in the original.

Overall, the concept of *mankurtism* in Aitmatov's work encompasses cognitive, cultural, and psychological dimensions. Through linguistic and stylistic variations, the translations preserve the core meaning while reflecting different artistic adaptation strategies. The phenomenon of *mankurtism* ultimately serves as a powerful metaphor for identity loss and cultural alienation.

Conclusion

This study explored the translation challenges associated with the concept of “*mankurtism*” in Chingiz Aitmatov's *The Day Lasts More Than a Hundred Years*, revealing its deep cultural, historical, and cognitive significance. More than a linguistic construct, “*mankurtism*” represents the erosion of identity, detachment from national heritage, and subjugation to external influences. The analysis demonstrated the complexities of conveying this concept in Kazakh, Russian, and English, highlighting the semantic and cultural shifts that occur in translation.

Given the multifaceted nature of “*mankurtism*,” cognitive linguistics and linguoculturology provide essential frameworks for preserving national cultural codes in translation. The findings underscore the necessity of further research to refine translation strategies that ensure both linguistic accuracy and cultural authenticity. By addressing these challenges, future studies can contribute to a deeper understanding of how culturally significant concepts are transmitted across languages while maintaining their conceptual and symbolic depth.

References

1. Aitmatov, Ch. (1980). *И дольше века длится день* [And the day lasts longer than a century] (E-book). Retrieved from https://b1.culture.ru/c/96019/и_дольше_века_длится_день.pdf
2. Aitmatov, Ch. (1988). *The day lasts more than a hundred years* (Vol. 482). Indiana University Press.
3. Aitmatov, Sh. (2005). *Ғасырдан да ұзақ күн. Роман, повесть*. Алматы: Атамұра.
4. Kenesbaev, I. (2007). *Фразеологиялық сөздік*. Алматы: “Арыс” баспасы. Retrieved January 14, 2025, from <https://sozdikqor.kz/soz?id=323921>
5. Luvsandendev, A. (1957). *Русско-монгольский словарь/Под общ. ред. А. Лувсандэндэва*. М.: Gos. izd-vo inostr. i nats. slovary.
6. Maslova, V. A. (2004). ВБК81-923 М31.
7. Ormakhanova, Zh. N. *Mankurtism As A Social Problem In Television Discourse Of Kazakhstan*. Transactions Of Kazakh-American University Proceedings Book, No: IV (42), 25-32.
8. Pimenova, M. V. (2013). Tipy kontseptov i etapy kontseptual'nogo issledovaniya. *SibSkript*, 2(2 (54)), 127-131.
9. Shakhanov, M. (2012). *Ғашиқтық ғаламаты: Өлеңдер, балладалар, поэмалар*. Алматы: Өнер.
10. Stepanov, Yu. S. (2001). *Konstanty: Slovar' russkoy kultury*.
11. Guseynova, U. (2006). *Guseyno-slovesnaya kultura* (Vol. 2). М.: Gos. izd-vo inostr. i nats. slovary.

12. Mankejeva, Zh., Bizakov, S., Junisbek, A., et al. (2011). *Qazaq әдеbieti tiliniñ sözdigi* (11-tom). Almaty: sozdikqor.kz. Retrieved January 14, 2025, from <https://sozdikqor.kz/soz?id=132931>

А. Ерікқызы

1 –курс магистранты

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан
ayaulymyerikkyzy@gmail.com

Көркем аудармадағы «мәңгүрттік» концептісі (Шыңғыс Айтматовтың «Ғасырдан да ұзақ күн» романы негізінде)

Аңдатпа. Бұл мақалада Шыңғыс Айтматовтың “Ғасырдан да ұзақ күн” романындағы “мәңгүрттік” концептісінің көркем аудармада берілуі талданады. Мәңгүрттік – адамның ұлттық болмысынан, мәдениетінен, тілінен ажырауын сипаттайтын күрделі когнитивті және лингвомәдени феномен. Зерттеу барысында бұл концептінің құрылымдық ерекшеліктері талданып, қазақ, орыс және ағылшын тілдеріндегі аудармалары салыстырылады. Когнитивті лингвистика, лингвомәдениеттану, салыстырмалы әдістер негізінде аудармадағы семантикалық өзгерістер мен мәдени сәйкестіктер қарастырылады. Зерттеу нәтижелері “мәңгүрттік” концептісінің әртүрлі тілдік жүйелердегі интерпретациясын анықтауға және ұлттық мәдени кодтардың аудармада берілу ерекшеліктерін сипаттауға мүмкіндік береді. Бұл жұмыс көркем аудармадағы мәдени айырмашылықтарды түсіндірудің теориялық және практикалық негіздерін жетілдіруге үлес қосады.

Түйін сөздер: мәңгүрттік концептісі, лингвомәдениеттану, аударма, когнитивтік лингвистика, этимология, ұлттық дискурс.

А. Ерікқызы

магистрант I курса

Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан
ayaulymyerikkyzy@gmail.com

Концепт «манкуртизм» в художественном переводе (на материале романа Чингиза Айтматова «И дольше века длится день»)

Аннотация. В данной статье анализируется передача концепта “манкуртизм” в художественном переводе романа Чингиза Айтматова “И дольше века длится день”. Манкуртизм – это сложный когнитивный и лингвокультурный феномен, характеризующий утрату человеком своей национальной идентичности, культуры и языка. В ходе исследования рассматриваются структурные особенности данного концепта, а также сравниваются его переводы на казахский, русский и английский языки. На основе когнитивной лингвистики, лингвокультурологии и сравнительного метода изучаются семантические изменения и культурные соответствия в переводе. Результаты исследования позволяют определить интерпретацию концепта “манкуртизм” в разных языковых системах, а также описать особенности передачи национальных культурных кодов в переводе. Данная работа вносит вклад в совершенствование теоретических и практических основ объяснения культурных различий в художественном переводе.

Ключевые слова: концепт манкуртизма, лингвокультурология, перевод, когнитивная лингвистика, этимология, национальный дискурс.